

Рецензия

на дисертационния труд на докторант

Добрин Димитров Йотов

Научен ръководител: проф. д-р Искра Баева

Софийски университет «Св. Климент Охридски», Исторически

Катедра «Нова и съвременна история»

На тема: „Кризата на Ваймарската република през 1919 – 1924 г.“

Рецензент: проф. д-р Костадин Грозев

1. Кратки биографични данни за кандидата

Докторантът Добрин Димитров Йотов е роден на 3 януари 1978 г. в гр. Елин Пелин, Софийска област. Завършва средното си образование през 1996 г. в Първа английска гимназия в София. Висшето си образование завършва през 2001 г. в СУ „Св. Климент Охридски“ – Исторически факултет, специалност История, със специализация „Нова и съвременна история“. Получава ОКС „магистър“ с теза на тема „Разделянето на Германия и политиката на окупационните сили 1945-1947 г. Външна политика и национална сигурност“. Владее немски, английски и руски език. След това се явява на конкурс и е редовен докторант към КНСИ на ИФ с тема „Кризата на Ваймарската република през 1919 – 1924 г. с научен ръководител проф. д-р Искра Баева. Отчислен с право на защита.

Междувременно започва работа като оперативен журналист – международник. Кариерата му оттогава е в Българското национално радио – стажант-редактор (ноември 2002 – март 2003), старши репортер (март 2003 – септември 2003) и редактор (2003 – досега). Има много публикации, предавания и репортажи по различни проблеми на международните отношения и политика.

2. Важност на изследвания проблем

Изследваният в дисертацията проблем има своето теоретично и практическо значение както за представянето на цялостната история на Германия през XX в., така и за очертаването на спецификите в историческото и политическото ѝ развитие на границата между модерната и съвременната епоха. Под влияние на настъпващите глобализационни процеси Германия се превръща в експеримент за социалноикономически и политически реформи в епохата на следвоенна криза и революции, както и за политическо моделиране от страна на Великите сили – победителки. Последните се опитват да наложат в международните отношения един нов тип държава, която е едновременно Велика сила като икономически и социален потенциал и, същевременно – държава-парий в международната система в резултат на нейното военно поражение в Първата световна война. Механизмът за реализация на подобен проект минава през унижението на Германия и репарационните плащания, довели до политическа и финансова криза, хиперинфлация и окупацията на Рур. Как точно посреща германското общество това предизвикателство и какви вътрешни сили мобилизира за справянето с разнородната криза, дължаща се на съчетанието на вътрешни и външни фактори – такава е амбициозната задача, която си е поставил докторантът Добрин Йотов.

Още в началото искам да изтъкна, че възприетия от докторанта подход на съчетаване на конкретния исторически анализ с политологическия анализ при изследването на състоянието на политическата и партийната система на Ваймарска Германия е доста ефективен с оглед реализацията на изследователските задачи. Освен това, въпреки че сравнителният подход не е задълбочено развит и е извън тематичния обхват на дисертацията, авторът използва възможността за поставянето на събитията в Германия в по-общия партийно-политически контекст на междувоенния период като на места са направени удачни сравнения със сродни политически процеси в други европейски страни. Именно съчетаването на двата подхода – историческия и политологическия е основна позитивна специфика на разработката, даваща възможност за оригинални изводи и известен принос в историографията по тема, която е доста изследвана и дискуссионна вече десетилетия. Същото се отнася и до възприетата хронологическа рамка, въпреки че очевидно обширното

изследване не е позволило да бъде доведена темата до смъртта на Фр. Еберт и изборите от пролетта на 1925 г., които са убедително доказателство за стабилизацията на политическата система на Ваймарска Германия, преодоляването на кризата и началото на нов етап във вътрешнополитическото развитие на страната, която вече заема по-влиятелно място в европейската политика.

3. Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е с общ обем от 525 страници, от които 503 стр. основен текст, 22 стр. много добре структурирана и изчерпателна библиография и 22 приложения – таблици с икономически и други статистически данни. Текстът включва увод, три раздела с различен брой глави вътре в тях, заключение и библиография като таблиците са вмъкнати вътре в текста. Структурата е логична и следва възприетия проблемно-хронологичен принцип като разделянето на раздели и глави е малко тромаво и затормозява запознаването с текста, тъй като го фрагментира на несъвсем балансиран части, които на всичкото отгоре не са и словесно обособени „раздел първи, втори....“, но това е въпрос на авторово предпочитание, по което можем да имаме претенции.

Уводът навлиза дискусивно и полемично в темата, поставяйки я в контекста на съвременното развитие на общоевропейската икономика в рамките на ЕС, политиката в еврозоната и директивите на Европейската централна банка от последните години. Тези процеси могат да се свържат, според докторанта, с икономическата и финансова история на Германия от първите десетилетия на XX в. и особено - с първото следвоенно десетилетие, ознаменувано от репарациите, Рурската криза и голямата инфлация, предопределило рухването на Ваймарската република под напора на нацизма, въпреки преодоляването на кризата, обект на изследване от настоящата дисертация.

На този фон са изведени „целите на автора на дисертационния труд: да изложи в систематизиран вид кризисните условия (вътрешно– и външнополитически, социални и икономически), възникнали в Германия вследствие от Първата световна война; да направи

разбор на промените в конституционното устройство на страната от 1918 – 1919 г. с акцент върху правомощията и ограниченията на изпълнителната власт в новата управленска система; да посочи факторите, с които правителствата на републиката са длъжни да се съобразяват, и да определи ефекта им върху социалноикономическите условия, политическата стабилност и международното положение на Ваймарската република; да разгледа подробно главните събития от изследвания период – размириците от пролетта на 1920 г. и Рурската окупация от 1923 г., в техния зародиш, развой и непосредствени последици; да анализира как са били взети политическите решения по основните проблеми на страната (поскъпването на живота, недохранването, безработицата, ниската производителност, заплахите за обществената сигурност, репарациите, пр.), като проследи междупартийните противоречия и междуведомствените дискусии; да съпостави тезите по основните дискуссионни въпроси в историографията; да покаже до каква степен кризата е била управляема, какви са били алтернативите пред управляващите и дали решенията на правителствата, президента и парламента от периода 1919 – 1923 г. не са задълбочили проблемите на страната; да покаже как кризата е преодоляна в последните месеци на 1923 и през 1924 г.“ (с. 7). Не случайно цитирам изцяло формулираните в увода цели, тъй като желая от една страна да открия мащабността на подхода и многото различни процеси, които следва да бъдат изследвани, а от друга страна - да покажа липсата на достатъчно ясно разграничаване между основната и съпътстващите цели на дисертацията (от които би могло да бъдат изведени и авторите приноси като обобщения и изводи накрая) и изследователските задачи, които им съответстват. Но това е пропуск, характерен за младите изследователи, който не снижава стойността на крайния продукт.

Авторът е използвал впечатляваща и голяма по обем изворова база от различен характер и произход на български, немски, английски и руски език – сборници с документи, дипломатически преписки, вестници/списания от периода, публикувани архивни материали, мемоари, дигитализирани документални бази данни и др. Същевременно, подобна широка тема изисква познаването на широк обем историографски постижения, основните от които се познават в дълбочина от автора – изследването само би спечелило, ако тези монографии, статии и други исторически изследвания бяха подложени на един още

по-подробен историографски преглед в увода, който критично да покаже както развитието на проблематиката през годините, така и отношението на докторанта към тях – подобно намерение съществува в увода, но би могло да бъде и по-задълбочено (липсват например споменавания на автор като Уилям Шайрър, чиято история на Третия райх съдържа стотици страници разказ за Ваймарска Германия).

Първият раздел „Фактори и условия за преодоляване на кризата“ логически е изграден на историко-тематичния принцип като правилно се започва с последиците от войната, преминава се към конституцията на новата република и се завършва с глава, занимаваща се с изикванията на победителите към новите управляващи в Германия – т.е. демократизацията на страната се представя на фона на прехода от условията на примирието към преговорите за бъдещия мирен договор. Посочена е обстановката, в която рухва империята като политически модел, разположението на политическите сили и факторите, които са способни да поемат отговорността за управлението на страната, сблъсъка на радикални и по-умерени виждания за бъдещето политическо развитие и оттам раждането на новия парламентарно-партиен и политически модел. Още оттук на преден план излиза главният принос на настоящата дисертация – умелото съчетаване на политическите и икономическите фактори и достатъчно цялостното аргументиране и представяне на икономическите процеси. Оттук се показват и първичните фактори за натрупването на инфлационен потенциал. Логично, значително внимание е отделено на изработването на новата републиканска конституция с федералната форма на управление, взаимодействието федерални – местни власти и структурирането на партийната система в страната. Така вътрешните фактори органически се вписват в моста, който се хвърля към външния фактор – условията, които победителите поставят на Парижката мирна конференция през първата половина на 1919 г.

Вторият раздел „Ескалацията на кризата (1919 – 1923)“ е най-дългият и с най-много вътрешни глави. В него се разглежда в политически, икономически и социалнопсихологически план ескалацията на кризисните процеси в Германия. В съответните глави, най-напред е представена сложната и многообразна защита на

републиката, осъществена при наличието на вътрешни революционни процеси за революция от болшевишки тип, радикализация и опити за взимане на властта от страна на военната, радикална, републиканска десница и монархически и други сили. Следват съществените кризисни процеси в икономиката, финансите и обществото като цяло с извеждане на главния процес – инфлацията, прераснала накрая в хиперинфлация. Тези процеси имат и външен стимул – репарационния въпрос и конфликта с победителите и, закономерно, разделът приключва с глава за Рурската криза и френско-белгийската окупация на областта. Именно съчетанието на вътрешните процеси и вътрешната реакция на външните фактори представят една широка панорама на протичащите исторически процеси, сред които докторантът води читателя уверено, познавайки както структурата и функционирането на германското общество и държавност, така и дипломатическата геополитическа игра, която се води около германските репарации и структурирането на новия европейски ред и международна система. Принос на докторанта е умелата историческа реконструкция на политиката на различните правителства в Берлин, показването доста подробно, на базата на оригинален изворов материал на политическата конфронтация и натиска на антисистемните политически сили, икономическите трудности и даже невъзможност да се намери икономическо решение на по същество политическия въпрос за репарациите, последващото търсене на компромиси и разгарянето на хиперинфлацията.

Третият раздел „Стабилизацията (1923-1924)“ анализира в дълбочина успешния социалнополитически експеримент от страна както на управляващите в Берлин, така и на победителите (особено на САЩ), с който е реформирана икономическата и финансовата система на Ваймарската република. Намерен е задоволителен механизъм на решаване на репарационния въпрос, който дава възможност за икономически растеж и, същевременно - са ликвидирани двата опита (отляво и отдясно) за насилствена промяна на режима чрез държавен преврат и революция. Оттук последната глава систематизира успешните усилия за уреждане на Рурската криза в условията на вътрешнополитически консенсус на просистемните партии за бъдещото развитие на страната. Принос на раздела е професионалното представяне на първите стъпки към стабилизация и управлението на

Голямата коалиция на Щреземан, промяната в съотношението на политическите сили като резултат от Рурската криза, анализа на двата неуспешни опита за пуч - на комунистите на Телман и на националсоциалистите на Хитлер от есента на 1923 г., кризата в Голямата коалиция, мерките за укрепване на банката, въвеждането на рентенмарката. За първи път, поне в българската историография, подробно са представени самостоятелните политически и банкови проекти за Рейнската област. С основание, достатъчно внимание е отделено на дипломатическото подsigуряване на стабилизацията като все пак би могло малко по-детайлно при едно бъдещо издание да се акцентира на ролята на САЩ – планът „Дауес“ е застъпен, но може да се анализира и по-подробно.

Избраната структура на дисертацията е логична и чрез нея е направен добре аргументиран и изчерпателен анализ и оценка на протичащите исторически. В **заключението** са обобщени основните изводи от дисертацията, показващи трезвото отношение на дисертанта към реалните резултати от неговия труд.

4. Оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд напълно отговаря на законовите изисквания. Докторантът ни представя убедително свидетелство, че притежава задълбочени познания по темата на дисертацията, навлязъл е убедително в историографията и документалната база, използва проблемно-хронологическия метод на излагане на съдържанието, пише добре, аргументирано и убедително, прави оригинални изводи по една доста широко застъпена в историографията тема, мотивирано води читателя към крайните обобщения на своя историографски принос. Дисертацията показва елементи на интердисциплинарен подход и има определен принос за българската историография, демонстрирайки качества на изследовател в две научноизследователски полета – тези на историята и политологията. Безспорно е, че дисертацията има приносни моменти с важни научно-приложни резултати по отношение на възникване на политически системи в модерната епоха след големи войни, революции и смяна на утвърдения държавно-политически строй.

Докторант Добрин Йотов демонстрира умения да анализира, да прави аргументирани изводи и заключения и да предлага обобщения. Изборът на темата изисква наличието на комплексни, задълбочени и системни знания, които той притежава, в областта на съвременната история, политологията и международните отношения, както и висока степен на познаване на структурирането на политическите партии и движения през ХХ в., на техните сложни и променящи се механизми на функциониране. Дисертационният труд показва неговата систематичност и добросъвестност, което е много добро допълнение към бъдещата му професионална и творческа кариера.

Добрин Йотов има 5 публикации на студии и статии по темата на дисертацията – доста над очаквания минимум от един дисертант. Те са със самостоятелен научен принос, в които разглежда различни етапи, личности и събития от историята на Ваймарската република през разглеждания период.

5. Критични бележки и препоръки

Като ръководител на КНСИ водих заседанието на първичното научно звено, на което беше обсъден дисертационният труд. Държа да отбележа както високата оценка на членовете на катедрата за постигнатото от дисертанта и направените от него приноси, така и общото мнение за професионалното му отношение към темата и колегиалното отношение към академичната колегия. Той прие напълно всички отправени му коментари и забележки, които той е отчел добросъвестно, съобразявайки се с препоръките. За мен основният елемент, който следва да бъде съобразен при евентуално издаване на дисертацията като монография е по-доброто структуриране на съдържанието – известно окрупняване на изложението само в глави и параграфи и избягване на сегашното положение на раздели и глави, които на всичкото отгоре не са наименувани като „първа“, „втора“ и т.н. Част от вътрешните подзаглавия могат да останат, но в сегашния си вид структурата е претрупана със заглавия, раздели, глави, параграфи, които не позволяват и по-доброто систематизиране и открояване на приносите на автора. Има възможност за леко хронологично разширение – с малко по-голям акцент върху края на кризата и стабилизацията на политическата система през пролетта на 1925 г. и президентските избори. Може да се направи и известно езиково

прецизиране на някои термини, имена и събития – най-вече по отношение на избягване на някои чуждици в българския език (напр. утвърденото в България име и термин План Даус вместо План Доус, Чарлс Хюз и др.).

6. Приноси

Основните приноси на дисертацията са изведени на специално място в автореферата. В тях дисертантът е даже излишно скромен, но правилно е извел най-важните приноси: първо, това е детайлното систематизиране и тематичното представяне на политическите събития във Ваймарска Германия (1919 – 1924) в техния икономически, социален, финансов и международен контекст; второ, анализът на управленските решения на различните институции като впечатлява детайлното навлизане в начина, по който са взети тези управленски решения, мотивите за тяхното формулиране и ефектът от прилагането им; и, трето - оценката и обяснението на обективните и субективните фактори, повлияли върху развоя и преодоляването на политическата и икономическата криза. Без докторантът да го е извел, според мен принос е и систематизирането на изворовата база по темата, както и критичното отношение към историографията по темата, на места с авторово отношение към алтернативните възможности при реализацията на едни или други управленски решения. Съществен тематичен принос е ясното и недвусмислено формулиране на динамиката около Рурската криза от 1923 г., отговорността на управляващите в Берлин кабинети за хиперинфлацията и пропуснатите моменти и възможности за урегулиране на конфликта в по-ранната му фаза, както и ролята на пасивната съпротива срещу френско-белгийската окупация. Дисертационният труд е написан с много добър език и научен стил, с прецизна терминологията от различни сфери – история, политика, дипломация, социология. Технически дисертацията е оформена грижливо, с прецизен и обилен научен апарат на български, руски, английски и немски език.

7. Общ извод:

Като обобщение, дисертационният труд на Добрин Йотов отговаря на всички изисвания на закона и свързаните с него разпоредби на СУ. Спазени са всички процедурни

изисквания за защитата до настоящия етап от процедурата в рамките на първичното научно звено – КНСИ на ИФ-СУ. Представено е едно професионално и завършено изследване, дело на компетентен изследовател със значителен практически опит на оперативен журналист - международник, основано на отличното познаване на изворовия материал и на огромната академична литература с десетилетни дискусии по поставената тема. Дисертантът демонстрира необходимата за подобен академичен жанр аналитични умения и творчески способности. Поставените в увода общи и специфични изследователски задачи са много добре и мотивирано изпълнени с оригинален научен принос в дисертационния труд, доказващ научната компетентност и историческата култура на кандидата.

8. Заключение

Въз основа на цялостната положителна оценка, посочените достойнства и конкретните научни приноси на дисертационния труд **подкрепям с пълна убеденост и ще гласувам за присъждането на образователна и научна степен “доктор” на Добрин Димитров Йотов.**

23 август 2017 г.

Рецензент:.....

(проф. д-р Костадин Грозев)

